

3. *Samoukyna N.V.* (2007) *Effektivnaya motivatsiya personala pry mynymalnyh fynansovyh zatratah* [Effective motivation of personnel at the minimum financial expenses], Vershuna. Moscow, Russia

4. *Tulchynskiy G. and Terenteva V.* (2007) *Brend-yntegryrovannyj menedzhment: kazhdyj sotrudnyk v otvete za brend* [Brand-integrated management: each employee is responsible for the brand], Vershyna. Moscow, Russia

5. *Helvorson H. and Hyggyns T.* (2014) *Psyhologyya motivatsyy. Kak glubynnye ustanovky vlyuyayut na nashy zhelaniya y postupky* [Use Different Ways of Seeing the World for Success and Influence], «Mann, Ivanov, Ferber». Moscow, Russia

6. *Posner B.* (1999) *Encouraging the Heart: A Leader's Guide to Rewarding and Recognizing Others*, Jossey-Bass, San Francisco

7. *Barrick, M. R. and Mount, M. K.* (1991). The Big Five personality dimensions and job performance: A meta-analysis, *Personnel Psychology*, 1–26.

Стаття надійшла до редакції 25.06.17 р.

УДК 338.22 + 339.9

Токар В. В.,

д-р екон. наук, проф.,
професор кафедри міжнародних фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Токар В. В.,

доктор экономических наук, профессор,
професор кафедры международных финансов,
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет
имени Вадима Гетмана»

Tokar V. V.,

D.Sc. in Economics, Professor,
Professor of the Department of International Finance,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
tokarww@ukr.net

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЄС

ОЦЕНКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАН ЕС

EVALUATION OF THE CURRENT DEMOGRAPHIC SECURITY OF THE EU MEMBER-STATES

У статті висвітлено демографічну безпеку країн-членів ЄС. Автором розкрито сучасну динаміку таких показників демографічної безпеки держави, як очікувана тривалість життя при народженні, коефіцієнт дитячої смертності, коефіцієнт природного приросту населення, частка населення похилого віку в загальній чисель-

ності населення, демографічне навантаження населення похилого віку на працездатне, загальний коефіцієнт міграційного приросту (скорочення). Виявлено, що впродовж 2010–2016 рр. найкращі результати країнами-членами ЄС продемонстровано за такими індикаторами демографічної безпеки, як очікувана тривалість життя при народженні та коефіцієнт дитячої смертності, проте особливої уваги потребують коефіцієнти природного приросту та загальної міграційної зміни населення.

В статье освещена демографическая безопасность стран-членов ЕС. Автором раскрыта современная динамика таких показателей демографической безопасности государства, как ожидаемая продолжительность жизни при рождении, коэффициент детской смертности, коэффициент естественного прироста населения, доля населения пожилого возраста в общей численности населения, демографическая нагрузка населения пожилого возраста на работоспособное, общий коэффициент миграционного прироста (сокращения). Выяснено, что в течении 2010-2016 гг. лучшие результаты странами-членами ЕС продемонстрированы по таким индикаторам демографической безопасности, как ожидаемая продолжительность жизни при рождении и коэффициент детской смертности, в то же время особенного внимания требуют коэффициенты естественного прироста и общего миграционного изменения населения.

The purpose of the article is to disclose direction for harmonizing approaches of measuring demographic security in Ukraine and the EU country-members and to analyze modern trends of this component of the economic security in the EU. The author reveals the current dynamics of such indicators of demographic security of the state as life expectancy at birth, infant mortality rate at 1000 live births, crude rate of natural change of population per 1000 persons, proportion of population aged 65 and over, old-age-dependency ratio, and crude rate of net migration. The key element of scientific novelty of the article is reshaping methodology for measuring the demographic security of the EU country members integrating methods of abstraction, deduction and induction, as well as combining average techniques and benchmarking. The applied aspects of this research is that the calculation provided the hard evidence for the necessity for the EU to address different issues of crude rates of natural and net migration changes of population. The perspectives for further research include substantiating threshold values for old-age-dependency ratio as the indicator of demographic security of the state.

Ключові слова. Економічна безпека держави, демографічна безпека держави, індикатори демографічної безпеки держави, європейська інтеграція, країни-члени ЄС.

Ключевые слова. Экономическая безопасность государства, демографическая безопасность государства, индикаторы демографической безопасности государства, европейская интеграция, страны-члены ЕС.

Key words. Economic security of the state, demographic security of the state, indicators of demographic security of the state, European integration, EU member-states.

Вступ. Конкурентоспроможність і стійкість розвитку національних економік у сучасному глобалізованому світі в умовах дематеріалізації та віртуалізації суспільного виробництва все більшою мірою залежить від інновативності та креативності населення, що у свою чергу актуалізує проблематику забезпечення демографічної безпеки на рівні окремих країн та інтеграційних утворень. У контексті лібералізації візового режиму з ЄС з метою захисту національних інтересів та запобігання остаточній втраті економічно та суспільно активного населення Україна потребує постійного моніторингу кількісно-якісних параметрів результативності державної політики балансування природно-людських ресурсів. У цьому контексті особливої уваги заслуговує оцінка сучасного стану демографічної безпеки країн ЄС на основі розрахунку відповідних індикаторів та порівняння фактичних і порогових значень.

Постановка завдання. Проблема забезпечення економічної безпеки держави в цілому та її демографічної складової зокрема активно обговорюється у значній кількості наукових публікацій. Наприклад, О. Тимошенко вказує на доцільність використання стимулюючих рис глобалізації задля активізації суспільного прогресу держави, називаючи пріоритетними завданнями України переорієнтація на високотехнологічні галузі та зменшення рівня імпортової залежності (зокрема, в енергетичній сфері) [3, с. 56], проте автором не запропоновано жодного інструменту реалізації та захисту національних інтересів.

О. Хомин констатує формування нової інституційної архітектури системи забезпечення демографічної безпеки та закликає до формалізації в ній нагляду та контролю [4, с. 128], при цьому не вказуючи шляхів і методів забезпечення таких змін.

Заслуговує на увагу аргументи В. Смачило на користь доповнення системи індикаторів демографічної безпеки коефіцієнтом депопуляції, загальним коефіцієнтом міграційного приросту та середнім віком населення, які, на думку цього дослідника, доцільно зводити в інтегральний показник демографічної безпеки шляхом визначення вагомості кожного індикатора за допомогою методу переваг, а потім на основі нормалізації проводити визначення його фактичного рівня [2, с. 54]. У свою чергу І. Цвігун виділяє шість груп показників демографічної безпеки, а саме відтворення, механічного руху та розміщення, здоров'я, девіантної поведінки, статево-вікового складу, сімейних цінностей населення [5, с. 343–344], акцентуючи увагу на ключовій ролі культивування цінностей у забезпеченні демографічної безпеки держави.

Серед основних загроз демографічній безпеці держави R. Cincotta називає високу частку молоді у віці 15–29 років, різке зростання міського населення, високу смертність населення працездатного віку, розбіжності в темпах зростання різних етнічних і релігійних груп, старіння та зменшення чисельності населення [6]. Цей автор вказує на необхідність покращення доступу жінок до освіти, методів планування сім'ї та розвитку кар'єри як інструменти протидії вищевказаним загрозам.

Незважаючи на представленість різноманітних аспектів демографічної безпеки держави в останніх дослідженнях і публікаціях, додаткової уваги потребує проблематика демографічної безпеки держави в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України.

Метою статті є виявлення напрямів гармонізації підходів щодо оцінювання демографічної безпеки в Україні та країнах ЄС, а також аналіз сучасних тенденцій цієї складової економічної безпеки держави в межах зазначеного інтеграційного утворення.

Результати дослідження. Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року № 1277 (далі — Наказ) передбачено низку індикаторів демографічної безпеки держави, які частково або повністю відображаються статистикою країн — членів ЄС. Упродовж 2010–2015 рр. у середньому значення показників очікуваної тривалості життя при народженні країн-членів ЄС перевищували критичний (66 років), небезпечний (68 років) і незадовільний (70 років) рівні, але Румунія, Болгарія, Італія та Латвія не досягли задовільного значення (75 років) (табл. 1). Максимальні зна-

чення були зафіксовані у Франції (82,8 років), Угорщині (82,6 років), Німеччині (82,3 роки) та Швеції (82,0 роки).

Таблиця 1

**ОЧІКУВАНА ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ ПРИ НАРОДЖЕННІ
В КРАЇНАХ ЄС У 2010–2015 РР., У РОКАХ**

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Середнє значення
Франція	82,4	82,6	82,5	83,2	83,3	83,0	82,8
Угорщина	82,2	82,4	82,4	82,9	83,2	82,7	82,6
Німеччина	81,8	82,3	82,1	82,4	82,9	82,4	82,3
Швеція	81,6	81,9	81,8	82,0	82,3	82,2	82,0
Ірландія	81,5	81,2	81,1	82,5	82,8	81,8	81,8
Литва	80,8	81,1	81,5	81,9	82,3	82,4	81,7
Мальта	81,5	80,9	80,9	81,9	82,1	81,9	81,5
Нідерланди	81,0	81,3	81,2	81,4	81,8	81,6	81,4
Австрія	80,7	81,1	81,1	81,3	81,6	81,3	81,2
Естонія	80,8	80,9	80,9	81,1	81,4	81,5	81,1
Фінляндія	80,6	80,8	80,7	81,4	81,5	81,1	81,0
Об'єднане Королівство	80,6	81,0	81,0	81,1	81,4	81,0	81,0
Іспанія	80,2	80,6	80,7	81,1	81,3	81,6	80,9
Португалія	80,1	80,7	80,6	80,9	81,3	81,3	80,8
Бельгія	80,3	80,7	80,5	80,7	81,4	81,1	80,8
Чехія	80,5	80,6	80,7	80,8	81,2	80,7	80,8
Словаччина	79,8	80,1	80,3	80,5	81,2	80,9	80,5
Кіпр	79,3	79,9	80,2	80,4	80,7	80,8	80,2
Хорватія	77,7	78,0	78,1	78,3	78,9	78,7	78,3
Греція	76,7	77,2	77,3	77,8	77,9	77,5	77,4
Польща	76,4	76,8	76,9	77,1	77,8	77,5	77,1
Данія	76,0	76,6	76,7	77,5	77,4	78,0	77,0
Словенія	75,6	76,1	76,3	76,6	77,0	76,7	76,4
Люксембург	74,7	75,1	75,3	75,8	76,0	75,7	75,4
Румунія	73,7	74,4	74,4	75,1	75,0	75,0	74,6
Болгарія	73,8	74,2	74,4	74,9	74,5	74,7	74,4
Італія	73,1	73,9	74,1	74,3	74,5	74,8	74,1
Латвія	73,3	73,7	74,1	74,1	74,7	74,6	74,1
Середнє значення	78,8	79,1	79,2	79,6	79,9	79,7	79,4

Джерело: розраховано й складено автором на основі [7]

Впродовж 2010-2015 у країнах ЄС середнє значення коефіцієнту дитячої смертності зменшилось з 4,2 до 3,7 померлих дітей на 1,0 тис. народжених живими. 18 країн ЄС знаходяться в оптимальному інтервалі (до 4,0). Найкращі показники зафіксовані в Іспанії (2,1), Словаччині (2,2) та Швеції (2,4). Незначне перевищення задовільного рівня (5,0) спостерігалось в Італії (5,1), Словенії (5,5) та Мальті (5,8). Незадовільний рівень демографічної безпеки зафіксовано в Болгарії (7,9), а в середньому близький до небезпечного — у Румунії (табл. 2).

Таблиця 2

КОЕФІЦІЄНТ ДИТЯЧОЇ СМЕРТНОСТІ (ПОМЕРЛО ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ОДНОГО РОКУ) В КРАЇНАХ ЄС У 2010—2015 РР., НА 1 ТИС. НАРОДЖЕНИХ ЖИВИМИ

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Середнє значення
Іспанія	2,3	2,4	2,4	1,8	2,2	1,7	2,1
Словаччина	2,5	2,9	1,6	2,9	1,8	1,6	2,2
Швеція	2,5	2,1	2,6	2,7	2,2	2,5	2,4
Хорватія	2,7	2,7	2,6	2,5	2,4	2,5	2,6
Ірландія	3,2	3,1	3,5	1,6	1,4	2,7	2,6
Данія	3,3	2,5	3,6	2,1	2,7	2,5	2,8
Угорщина	3,0	2,9	2,9	2,9	2,8	2,9	2,9
Франція	3,2	3,1	3,1	2,7	2,8	2,7	2,9
Португалія	2,5	3,1	3,4	2,9	2,9	2,9	3,0
Литва	3,4	4,3	2,5	3,9	2,8	2,8	3,3
Австрія	3,9	3,6	3,2	3,1	3,0	3,1	3,3
Чехія	3,4	3,6	3,3	3,3	3,2	3,3	3,4
Естонія	3,6	3,5	3,5	3,5	3,3	3,4	3,5
Бельгія	3,6	3,4	3,8	3,5	3,4	3,3	3,5
Німеччина	3,6	3,5	3,5	3,6	3,5	3,7	3,6
Кіпр	3,4	3,5	3,4	3,5	4,0	3,7	3,6
Фінляндія	3,8	3,4	2,9	3,7	3,7	4,0	3,6
Нідерланди	3,8	3,6	3,7	3,8	3,6	3,3	3,6
Об'єднане Королівство	4,2	4,2	4,0	3,9	3,9	3,9	4,0
Латвія	5,0	4,8	3,9	3,7	3,9	4,2	4,3
Греція	4,4	4,7	3,6	4,1	5,0	4,1	4,3
Польща	5,0	4,7	4,6	4,6	4,2	4,0	4,5
Люксембург	5,3	4,9	4,9	5,0	4,5	4,2	4,8
Італія	5,6	6,6	6,3	4,4	3,8	4,1	5,1
Словенія	5,7	4,9	5,8	5,5	5,8	5,1	5,5
Мальта	5,6	6,5	5,3	6,7	5,0	5,8	5,8
Болгарія	9,4	8,5	7,8	7,3	7,6	6,6	7,9
Румунія	9,8	9,4	9,0	8,9	8,4	7,6	8,9
Середнє значення	4,2	4,2	4,0	3,9	3,7	3,7	3,9

Джерело: розраховано й складено автором на основі [7]

Упродовж 2010—2015 рр. середнє значення коефіцієнту приросту населення в країнах ЄС зменшилось з 0,9 до — 0,2 на 1 тис. осіб наявного населення, при цьому середнє значення склало 0,3. У дев'яти країнах ЄС спостерігалось перевищення оптимального значення цього індикатора (1,8), зокрема максимальнє значення зафіксовано в Естонії (9,0) та мінімальнє в цій групі — в Бельгії (1,8). По чотири країни-члени належали до груп із задовільним (1,0—1,5) і незадовільним (0; 1) рівнями. У Данії спостерігався вже небезпечний рівень природного приросту населення (–0,9). У Фінляндії, Угорщині та Португалії цей індикатор уже перетнув інтервал критичних значень, проте найзагрозливішого вигляду ситуація набула в 7-ми країнах ЄС з варіацією значень від –2,3 у Чехії до –5,4 у Болгарії (табл. 3).

Таблиця 3

**КОЕФІЦІЄНТ ПРИРОДНОГО ПРИРОСТУ В КРАЇНАХ ЄС У 2010—2015 РР.,
НА 1 ТИС. ОСІБ НАЯВНОГО НАСЕЛЕННЯ**

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Середнє значення
Естонія	10,4	10,0	9,3	8,6	8,2	7,6	9,0
Ірландія	5,7	4,8	5,2	4,9	4,7	3,9	4,9
Литва	4,2	3,5	4,0	4,2	4,0	3,7	3,9
Німеччина	4,4	4,3	3,8	3,7	3,9	3,1	3,9
Об'єднане Королівство	3,9	4,0	3,8	3,2	3,2	2,7	3,5
Швеція	2,7	2,3	2,2	2,4	2,7	2,4	2,5
Нідерланди	2,9	2,7	2,1	1,8	2,1	1,4	2,2
Мальта	2,1	2,2	1,7	1,9	2,2	2,0	2,0
Бельгія	2,3	2,2	1,7	1,5	1,8	1,0	1,8
Іспанія	1,9	1,7	1,4	1,2	0,9	0,5	1,3
Словаччина	1,8	1,6	1,3	0,9	1,1	0,4	1,2
Франція	2,3	1,8	1,1	0,8	0,7	0,0	1,1
Кіпр	1,6	1,2	1,0	0,6	1,0	1,0	1,1
Словенія	1,3	1,7	0,6	0,5	0,7	0,3	0,9
Хорватія	1,0	0,2	0,0	–0,2	0,4	0,0	0,2
Австрія	0,2	0,2	–0,1	0,0	0,4	0,2	0,2
Польща	0,9	0,3	0,0	–0,5	0,0	–0,7	0,0
Данія	0,0	–0,4	–1,1	–1,3	–1,5	–1,0	–0,9
Фінляндія	0,5	–0,4	–1,5	–1,6	–2,0	–2,7	–1,3
Угорщина	–0,4	–0,8	–1,3	–1,4	–1,6	–2,7	–1,4
Португалія	–0,4	–0,6	–1,7	–2,3	–2,2	–2,2	–1,6
Чехія	–2,2	–2,4	–2,4	–2,6	–1,9	–2,3	–2,3

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Середнє значення
Греція	-2,0	-2,3	-2,3	-2,5	-2,7	-4,0	-2,6
Румунія	-2,3	-2,7	-2,7	-2,9	-3,1	-3,2	-2,8
Латвія	-3,7	-3,6	-3,5	-3,9	-3,4	-3,5	-3,6
Люксембург	-4,0	-4,1	-3,9	-3,8	-3,3	-4,0	-3,9
Італія	-4,9	-4,7	-4,5	-4,0	-3,4	-3,3	-4,1
Болгарія	-4,7	-5,1	-5,5	-5,2	-5,7	-6,2	-5,4
Середнє значення	0,9	0,6	0,3	0,1	0,3	-0,2	0,3

Джерело: розраховано й складено автором на основі [7]

Упродовж 2011-2016 рр. середнє частки населення похилого віку (старше 65 років) в загальній чисельності населення збільшилось з 16,7 до 18,4 %. Занадто низькі показники критичного характеру зафіксовано лише в Естонії (12,4). У той же час у небезпечній зоні знаходяться чотири країн. Незадовільний стан зареєстровано в двох країнах, при цьому занадто низькі значення спостерігалися в Румунії (16,6), а занадто високі — в Угорщині (21,3). значення обсягу видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я зменшилось з 6,4 до 6,2 %, що є близьким до задовільного значення індикатора, при цьому максимальні значення, які перевищують оптимальне (7,0 %), зафіксовані в Данії (8,7 %), Фінляндії (8,1 %) та Ірландії (8,1 %). У той же час за цим показником частина країн ЄС знаходяться в критичній (Словаччина — 1,9 %) і небезпечній зоні (Кіпр — 3,0 %; Румунія — 4,0 %, Латвія — 4,1 %). Задовільний стан відзначено в 11-ти країнах, а оптимальний рівень частки населення похилого віку в загальній чисельності населення — в 9-ти (табл. 4).

Таблиця 4

**ЧАСТКА НАСЕЛЕННЯ ПОХИЛОГО ВІКУ В ЗАГАЛЬНІЙ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ
(СТАНОМ НА КІНЕЦЬ ЗВІТНОГО ПЕРІОДУ) В КРАЇНАХ ЄС У 2011—2016 РР.,
ВІДСОТКІВ (КОЕФІЦІЄНТ СТАРІННЯ)**

Роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Середнє значення
Естонія	11,5	11,9	12,2	12,6	13,0	13,2	12,4
Словенія	12,6	12,8	13,1	13,5	14,0	14,4	13,4
Ірландія	12,7	12,8	13,2	13,9	14,6	15,1	13,7
Литва	13,9	14,0	14,0	14,1	14,2	14,2	14,1
Польща	13,6	14,0	14,4	14,9	15,4	16,0	14,7
Румунія	16,1	16,1	16,3	16,5	17,0	17,4	16,6
Нідерланди	15,6	16,2	16,8	17,3	17,8	18,2	17,0

Роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Середнє значення
Хорватія	15,6	16,2	16,8	17,4	17,8	18,3	17,0
Об'єднане Королівство	16,4	16,8	17,2	17,5	17,7	17,9	17,3
Словаччина	16,5	16,8	17,1	17,5	17,9	18,4	17,4
Люксембург	16,7	16,9	17,2	17,5	17,9	18,3	17,4
Мальта	15,7	16,4	17,2	17,9	18,5	19,0	17,5
Бельгія	17,1	17,3	17,6	17,8	18,1	18,2	17,7
Німеччина	16,7	17,1	17,6	18,0	18,4	18,8	17,8
Кіпр	16,8	17,3	17,8	18,2	18,6	18,8	17,9
Франція	17,1	17,4	17,7	18,1	18,5	18,7	17,9
Австрія	17,6	17,8	18,1	18,3	18,5	18,5	18,1
Данія	17,4	17,7	18,0	18,4	18,8	19,0	18,2
Греція	17,7	17,9	18,1	18,4	18,8	19,2	18,4
Латвія	17,9	18,1	18,2	18,4	18,7	19,0	18,4
Італія	18,4	18,6	18,8	19,1	19,4	19,6	19,0
Іспанія	17,5	18,1	18,8	19,4	19,9	20,5	19,0
Швеція	18,5	18,8	19,1	19,4	19,6	19,8	19,2
Болгарія	18,5	18,8	19,2	19,6	20,0	20,4	19,4
Португалія	18,7	19,0	19,4	19,9	20,3	20,7	19,7
Фінляндія	19,3	19,7	20,1	20,5	20,9	21,3	20,3
Чехія	20,7	20,7	20,7	20,9	21,0	21,1	20,9
Угорщина	20,5	20,8	21,2	21,4	21,7	22,0	21,3
Середнє значення	16,7	17,0	17,4	17,7	18,1	18,4	17,6

Джерело: розраховано й складено автором на основі [7]

Важливим індикатором економічної безпеки в Україні є демографічне навантаження непрацездатного населення на працездатне (у відсотках), проте в країнах ЄС застосовується подібний показник, а саме демографічне навантаження осіб похилого віку, який потребує додаткових досліджень стосовно встановлення порогових значень. У цілому впродовж 2011—2016 рр. середнє значення демографічного навантаження осіб похилого зросло з 24,8 до 28,1 %. Максимальне значення зафіксовано в Угорщині (32,9 %), а мінімальне — у Словенії (18,8 %) (табл. 5).

Таблиця 5

**ДЕМОГРАФІЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ПОХИЛОГО ВІКУ
НА ПРАЦЕЗДАТНЕ В КРАЇНАХ ЄС У 2011—2016 РР., %**

Роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Середнє значення
Словенія	17,5	17,8	18,4	19,0	19,7	20,6	18,8
Естонія	17,2	17,9	18,6	19,3	20,0	20,4	18,9
Ірландія	18,0	18,1	18,8	19,9	21,2	22,1	19,7
Литва	20,3	20,3	20,2	20,4	20,5	20,5	20,4
Польща	19,1	19,7	20,4	21,2	22,2	23,1	21,0
Румунія	23,7	23,7	23,9	24,3	25,2	25,9	24,5
Хорватія	22,3	23,4	24,6	25,7	26,6	27,6	25,0
Словаччина	23,9	24,4	25,0	25,7	26,6	27,6	25,5
Люксембург	24,4	24,6	25,1	25,8	26,5	27,2	25,6
Мальта	22,7	23,9	25,1	26,4	27,6	28,6	25,7
Нідерланди	23,3	24,4	25,5	26,4	27,2	27,8	25,8
Об'єднане Королівство	24,9	25,6	26,4	27,0	27,5	27,9	26,6
Франція	25,2	25,7	26,3	27,2	27,9	28,3	26,8
Австрія	26,1	26,3	26,8	27,2	27,5	27,5	26,9
Бельгія	26,0	26,4	26,8	27,4	27,8	28,2	27,1
Латвія	26,6	26,9	27,2	27,5	28,1	28,6	27,5
Греція	26,5	26,7	27,1	27,6	28,3	29,0	27,5
Данія	26,0	26,5	27,2	27,9	28,7	29,3	27,6
Кіпр	25,7	26,7	27,6	28,3	28,8	29,3	27,7
Німеччина	25,9	26,7	27,5	28,4	29,2	30,0	28,0
Італія	27,2	27,6	28,1	28,8	29,5	30,2	28,6
Болгарія	27,0	27,8	28,5	29,3	30,2	31,1	29,0
Іспанія	26,5	27,7	28,9	30,2	31,3	32,4	29,5
Португалія	28,2	28,8	29,4	30,3	31,1	31,8	29,9
Швеція	28,4	29,2	29,9	30,6	31,1	31,5	30,1
Фінляндія	29,2	30,0	30,7	31,6	32,4	33,1	31,2
Чехія	31,4	31,4	31,3	31,6	32,0	32,0	31,6
Угорщина	31,3	32,0	32,7	33,1	33,7	34,3	32,9
Середнє значення	24,8	25,4	26,0	26,7	27,4	28,1	26,4

Джерело: розраховано й складено автором на основі [7]

Упродовж 2010—2015 середнє значення коефіцієнту міграційних змін (приросту або зменшення) зросло з 0,5 до 2,9 на 1 тис. осіб населення. У зоні надзвичайної небезпеки з негативним коефіцієнтом міграційного скорочення знаходяться п'ять країн, а саме Португалія (–2,2), Естонія, Фінляндія, Італія (–8,2) та Латвія (–10,4). Критичний рівень економічної безпеки за цим показником продемонстрували 10 країн, у тому числі чотири відчули скорочення, а шість — надмірне зростання. Небезпечне значення зафіксовано в Бельгії (4,9), Болгарії

(-0,8) та Польщі (-0,3). У той же час незадовільні значення цього індикатора отримано в п'ятьох країнах. Задовільний рівень економічної безпеки за цим показником продемонстровано чотирма представниками ЄС, а в оптимальному діапазоні знаходиться лише Іспанія (2,9) (табл. 6).

Таблиця 6

ЗАГАЛЬНИЙ КОЕФІЦІЄНТ МІГРАЦІЙНОГО ПРИРОСТУ, СКОРОЧЕННЯ (-)
(НА 1 ТИС. ОСІБ) В КРАЇНАХ ЄС У 2010—2015 РР.

Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Середнє значення
Литва	15,1	21,2	18,9	19,0	19,9	19,6	19,0
Австрія	2,6	3,7	5,2	6,5	7,7	13,0	6,5
Швеція	5,3	4,8	5,4	6,9	7,9	8,1	6,4
Чехія	1,6	3,7	4,9	5,6	7,2	14,3	6,2
Мальта	0,2	4,0	7,4	7,6	7,1	9,7	6,0
Угорщина	3,4	1,3	6,2	19,7	1,8	0,5	5,5
Бельгія	7,9	6,3	4,3	2,3	3,2	5,5	4,9
Кіпр	3,0	2,4	3,0	3,8	4,8	7,4	4,1
Об'єднане Королівство	4,2	3,4	2,6	3,8	4,9	5,1	4,0
Іспанія	2,6	3,1	3,3	3,3	2,8	2,3	2,9
Нідерланди	2,0	1,8	0,8	1,2	2,1	3,2	1,9
Хорватія	1,4	1,6	1,0	-0,1	2,1	1,5	1,3
Люксембург	1,2	1,3	1,6	0,6	1,1	1,5	1,2
Ірландія	19,2	21,3	-0,7	-14,0	-17,6	-2,4	1,0
Німеччина	0,6	0,3	1,1	1,5	0,9	1,0	0,9
Словенія	-0,9	0,5	0,6	0,4	0,3	0,6	0,3
Словацьчина	-0,3	1,0	0,3	0,2	-0,2	0,2	0,2
Польща	0,1	-0,3	-0,1	-0,7	-0,3	-0,3	-0,3
Болгарія	-2,4	-0,7	-0,3	-0,2	-0,3	-0,6	-0,8
Франція	1,6	1,4	-3,0	-5,4	-2,0	0,0	-1,2
Данія	-2,8	-2,9	-2,8	-2,0	-0,5	1,8	-1,5
Румунія	-2,4	-2,4	-1,1	-0,7	-0,8	-2,3	-1,6
Греція	-1,0	-0,9	-0,9	-1,1	-2,4	-4,3	-1,8
Португалія	0,4	-2,3	-3,6	-3,5	-2,9	-1,0	-2,2
Естонія	-5,6	-7,4	-7,4	-5,5	-3,2	12,9	-2,7
Фінляндія	-0,1	-2,9	-6,0	-5,4	-4,3	-4,1	-3,8
Італія	-17,0	-9,7	-5,8	-7,1	-4,3	-5,4	-8,2
Латвія	-25,2	-12,6	-7,1	-5,7	-4,2	-7,7	-10,4
Середнє значення	0,5	1,5	1,0	1,1	1,1	2,9	1,3

Джерело: розраховано й складено автором на основі [7]

Підбиваючи підсумки необхідно зазначити, що найкращі результати країнами — членами ЄС продемонстровано за такими індикаторами демографічної

безпеки, як очікувана тривалість життя при народженні та коефіцієнт дитячої смертності, проте особливої уваги потребують коефіцієнти природного приросту та загальної міграційної зміни (табл. 7).

Таблиця 7

РОЗПОДІЛ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС ЗА РІВНЕМ ДЕМОГРАФІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В 2010—2016 РР.

Порогові значення	Поза шкалою	$X_{Lкрит}$	$X_{Lнебез}$	$X_{Lнездв}$	$X_{Lздв}$	$X_{Lопт}$	$X_{Rопт}$	$X_{Rздв}$	$X_{Rнездв}$	$X_{Rнебез}$	$X_{Rкрит}$
Очікувана тривалість життя при народженні, років											
Інтервал		[66; 68)	[68; 70)	[70; 75)	[75; 78)	[78; ∞)					
Кількість країн		0	0	4	5	19					
Коефіцієнт дитячої смертності (померло дітей віком до одного року), на 1 тис. народжених живими											
Інтервал							[0; 4)	[4; 5)	[5; 7)	[7; 9)	[9; 11]
Кількість країн							18	5	3	2	0
Коефіцієнт природного приросту, на 1 тис. осіб наявного населення											
Інтервал	$(-\infty; -2)$	$[-2; -1)$	$[-1; 0)$	$[0; 1)$	$[1; 1,5)$	$[1,5; \infty)$					
Кількість країн	7	3	1	4	4	9					
Частка населення похилого віку в загальній чисельності населення (станом на кінець звітної періоду), відсотків (коефіцієнт старіння)											
Інтервал		[11; 13)	[13; 15)	[15; 17)	[17; 18)	[18; 19)	[19; 20)	(20; 21)	[21; 22)	[22; 23)	[23; 25)
Кількість країн		1	4	1	10	4	5	2	1	0	0
Загальний коефіцієнт міграційного приросту, скорочення (–) (на 10 тис. осіб)											
Інтервал	$(-\infty; -2)$	$[-2; -1)$	$[-1; 0)$	$[0; 1)$	$[1; 2)$	$[2; 3)$	$[3; 3,5)$	$[3,5; 4)$	$[4; 4,5)$	$[4,5; 5)$	$[5; >)$
Кількість країн	5	4	2	3	4	1	0	0	2	1	6

Джерело: розраховано й складено автором на основі [1; 7]

Висновки. Приналежність до ЄС абсолютно не забезпечує автоматичного отримання оптимальних значень індикаторів демографічної безпеки держави. Зокрема, упродовж 2010—2016 рр. значна кількість країн-членів цього інтеграційного утворення виходила за безпечні межі за такими показниками, як природного приросту та загальної міграційної зміни.

Перспективними для подальших досліджень є встановлення причин відхилення значень індикаторів від рекомендованих інтервалів у країнах ЄС, а також обґрунтування порогових значень для індикатору демографічного навантаження населення похилого віку на працездатне, а також проведення порівняльного аналізу країн — членів ЄС та України за цим показником.

Література

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року № 1277 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.
2. Смачило В. В. Показники оцінки демографічної безпеки / В. В. Смачило // Технологический аудит и резервы производства. — 2013. — № 5/3 (13). — С. 52—54.
3. Тимошенко О. В. Досвід європейських країн щодо формування та забезпечення фінансово-економічної безпеки держави / О. В. Тимошенко // Економіка та держава. — 2015. — № 4. — С. 52-57.
4. Хомин О. Й. Міжнародні організації в системі забезпечення демографічної безпеки України / О. Й. Хомин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2014. — № 2. — С. 121—130.
5. Цвігун І. А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія / І. А. Цвігун. — Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. — 400 с.
6. Cincotta R. P. Demographic Security Comes of Age [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ecspr10_C-cincotta.pdf.
7. Eurostat Database [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

References

1. The Center for Computer Technologies (2017), The Order of Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine «About Approval of Methodological Recommendations for Calculating the Level of Economic Security of Ukraine», available at: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (Accessed 10 May 2017).
2. Smachylo, V.V. (2013) «Indicators for Measuring Demographic Security», *Technologicheskyy audit i rezervy proizvodstva*, no. 5/3 (13), pp. 52-54.
3. Tymoshenko, O.V. (2015) «Experience of European Countries in Forming and Guaranteeing Financial and Economic Security of the State», *Ekonomika ta derzhava*, no. 4, pp. 52-57.
4. Khomyn, O.Y. (2014) «International Organizations in the System of Guaranteeing Demographic Security of Ukraine», *Naukovyy visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universitetu vnutrishnikh sprav*, no. 2, pp. 121-130.
5. Tsvihun, I.A. (2013) Demographicchna bezpeka Ukrayiny ta napryamy yiyi rehulyuvannya [Demographic Security of Ukraine and Directions of Its Regulation], Zlovevko D.H., Kam'yanets'-Podil's'kiy, Ukraine.
6. Cincotta, R.P. (2004) «Demographic Security Comes of Age», *ECSP Report*, [Online], issue 10, available at: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ecspr10_C-cincotta.pdf (Accessed 24 May 2017).
7. The Official Site of Eurostat (2017), «Demography and Migration», available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (Accessed 15 May 2017).

Стаття надійшла до редакції 25.06.17 р.